

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان مقاله

بررسی اجمالی زندگی ام سلمه (رضی الله عنها) همسر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

استاد راهنما:

سرکار خانم سلیمانی

نویسندگان:

ندا سادات جباری ، الهه خانجانی ، سمانه جلیلی پور ، فاطمه باقری ، سودابه باقری

حوزه علمیه هاجر (سلام الله علیها)

شهرستان خمین

پاییز ۱۳۹۶

ام سلمه (رضی الله عنها) همسر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، انسانی فداکار و ایثارگر بوده است که با افتخارات و فداکاری هایش برگی زرین را بر کارنامه زنان برجسته اسلام افزود. ام سلمه (رضی الله عنها) با عملکردش نه تنها راه و روش زندگی را به زنان آموخت، بلکه همواره کوشید تا خورشید حقیقت را از لابلای ابرهای باطل، بیرون بکشد. هدف این پژوهش که با روش توصیفی با جمع آوری مطالب از آیات و روایات به بررسی اجمالی زندگانی ام سلمه (رضی الله عنها) همسر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) پرداخته است. یافته های این تحقیق نشان می دهد که ام سلمه (رضی الله عنها) همسر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در همه ی ابعاد از جمله حفظ سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حکومت امام علی (علیه السلام) نقش بسزایی داشته است. همچنین آیات و روایات کثیری در این رابطه وجود دارد که به معرفی شخصیت والا و برجسته ی ایشان پرداخته اند. لذا بررسی اجمالی زندگانی ام سلمه (رضی الله عنها) همسر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) موجب معرفت به جایگاه زنان و نقش آنان در حفظ ارزش های خانواده است، که این خود عاملی است که موجب تقرّب به خدا خواهد شد.

کلید واژه ها: زندگانی، ام سلمه (رضی الله عنها)، همسر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، فداکار، ایثارگر

چکیده ج

مقدمه: ۱

پیشینه تحقیق: ۴

فصل اول : شخصیت ام سلمه (رضی الله عنها) در آیات و روایات

۱- مسند ام سلمه (رضی الله عنها) ۶

۲- ام سلمه (رضی الله عنها) در قرآن ۷

۲-۱- سوره الرحمن آیه (۶۰) ۸

۲-۲- سوره آل عمران آیه ۱۹۵ ۹

۲-۳- سوره حجرات آیه ۱۱ ۱۰

فصل دوم: نقش ام سلمه (رضی الله عنها) در حفظ سنت پیامبر

۱- ام سلمه (رضی الله عنها)، حافظ سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ۱۲

۲- خیانت منافقین ۱۵

فصل سوم: نقش ام سلمه (رضی الله عنها) در حکومت امیر مؤمنان (علیه السلام)

۱- روابط متقابل ام سلمه (رضی الله عنها) (سلام الله علیها) با امیر مؤمنان (علیه السلام) قبل از حکومت (علیه السلام) ۱۸

۱-۱- نزول آیه تطهیر در خانه ام سلمه (رضی الله عنها): ۱۸

۱-۲- تناول ترنج بهشتی توسط پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت (علیه السلام) در خانه ام سلمه (رضی الله عنها) ۱۹

..... ۱۹

۱-۳- سفارش پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ام سلمه (رضی الله عنها) درباره مقام امام علی (علیه السلام): ۲۰

۱-۴- گواه گرفتن رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از ام سلمه (رضی الله عنها) درباره حضرت علی (علیه السلام): ۲۲

۱-۵- دریافت تربت امام حسین (علیه السلام) از دست پیامبر (صلی الله علیه و آله): ۲۳

- ۱-۶- دفاع از فاطمه و همسرش امیرمؤمنان: ۲۴
- ۲- نقش آفرینی ام سلمه (رضی الله عنها) در حکومت امام علی (علیه السلام): ۲۵
- ۲-۱- مناظره با عایشه درباره خلافت امام علی (علیه السلام): ۲۶
- ۲-۲- واکنش در برابر تشکیل سپاه جمل: ۳۰
- ۲-۳- ناراحتی و گریه به خاطر همراهی عایشه با گروه ناکثان: ۳۰
- ۲-۴- ارسال نامه و آخرین اتمام حجت با عایشه: ۳۱
- ۲-۵- نامه اطلاعاتی برای امیرمؤمنان (علیه السلام): ۳۲
- ۲-۶- یاری به امیرمؤمنان (علیه السلام): ۳۳
- ۲-۷- عدم بهره برداری از وجود ام سلمه (رضی الله عنها) در جنگ از سوی امیرمؤمنان: ۳۴
- ۲-۸- امانت دار ودایع امامت: ۳۵
- ۲-۹- فرزندان ام سلمه (رضی الله عنها) در حکومت حضرت علی (علیه السلام): ۳۵
- نتیجه گیری: ۳۸
- کتابنامه ۳۹

بود و در عصر امام سجاد(علیه السلام)، از اصحاب و همنشینان آن حضرت و محرم اسرار وی محسوب می گردید.

سرانجام در سال ۸۳ ه.ق، با ایمان و اعتقاد به ولایت و امامت، در مدینه بدرود حیات گفت.^۱

از وی احادیث متعددی نقل شده است. از جمله حدیث ذیل که از مادرش ام سلمه(رضی الله عنها) روایت نموده

است: « از رسول خدا شنیدم که می فرمود: علی بن ابی طالب(علیه السلام) و امامان از نسل او، پس از من سرور و

بزرگ اهل زمین و پیشوای رو سفیدان شناخته شده در روز قیامت هستند.^۲

^۱ سید رضی، نهج البلاغه، نامه ۴۲

^۲ شیخ صدوق، الامالی، ص ۶۷۸

نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد بررسی اجمالی زندگانی ام سلمه (رضی الله عنها) همسر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، جایگاه برجسته و والای ایشان را براساس آیات قرآن و روایات معصومین علیه السلام، به ما معرفی می‌کند، آیات و روایاتی که شخصیت این زن نمونه را به درستی و روشنی به تصویر کشیده است.

بررسی زندگانی ام سلمه (رضی الله عنها)، در واقع نقش این بانو را در حفظ سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بیان می‌کند، روایات بسیاری از ایشان باقی مانده است در جهت حفظ سنت و آیین پیامبر (صلی الله علیه و آله) که همه این روایات تأثیر چشمگیری را در حفظ سنت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) داشته اند. از این جهت چنین مقامی برای ام سلمه (رضی الله عنها)، بسیار افتخار آمیز است و او را در میان همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ممتاز می‌کند. از جمله روایاتی که از ایشان نقل شده است همچون حدیث ثقلین، آیه تطهیر و ... می‌باشد.

ام سلمه (رضی الله عنها) در حکومت امیرمؤمنان (علیه السلام)، نیز نقش بسزایی داشته است، به گونه ای که در این راه از هیچ تلاشی فروگذار نکرد و تمام هم و غم ایشان در جهت حفظ و حمایت از حکومت حضرت علی (علیه السلام) بود. مردم جز گروه اندکی، پس از وفات رسول گرامی (صلی الله علیه و آله)، از راه امام علی (علیه السلام) منحرف شدند و ام سلمه (رضی الله عنها) نیز از همین گروه اندک بود. او تا آخرین نفس بر ولایت و دوستی خویش از برای امام باقی ماند و به همین خاطر از قطع مقرری خویش و ستمی که بر او روا گردید، بیمی به دل راه نداد. از جمله نقش آفرینی های ام سلمه (رضی الله عنها) در حکومت امیر مؤمنان (علیه السلام) عبارت اند از: مناظره با عایشه درباره خلافت امام علی (علیه السلام)، واکنش در برابر تشکیل سپاه جمل، ناراحتی و گریه بخاطر همراهی عایشه با گروه ناکسان، ارسال نامه و آخرین اتمام حجت با عایشه، نامه اطلاعاتی برای امیر مؤمنان (علیه السلام)، یاری به امیر مؤمنان (علیه السلام)، عدم بهره برداری از وجود ام سلمه (رضی الله عنها) در جنگ از سوی امیر مؤمنان (علیه السلام)، امانت دار ودایع امانت، فرزندان ام سلمه (رضی الله عنها) در حکومت حضرت علی (علیه السلام) می‌باشد.

۱- الهی قمشه ای، مهدب، قرآن مجید، قم، انتشارات الهادب، ۷۹، چاپ سوم

۲- ابن حجر عسقلانی، احمد بن علی، تهذیب التذهیب، بیروت-لبنان، انتشارات دار صادر، ۱۴۰۴ق، ج ۱۲

۳- ابن عساکر، عبدالرحمن، اربعین فی مناقب امهات المؤمنین، انتشارات مؤسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تبیانف

۱۳۸۷، ج ۱

۴- احمد بن حنبل، مسند، بیروت، انتشارات مؤسسه الزسالة لبنانف ۱۴۱۶ق، ج ۶

۵- اعلمی حائری، محمد حسین، اعلام النساء فی عالمی العرب و الاسلام، بیروت-لبنان، انتشارات مؤسسه الاعلمی

للمطبوعات

۶- امینی نجفی، عبدالحسین احمد، العزیز فی الکتاب و السنة و الادب، انتشارات مسلاد نور، ۱۳۲۰، ج ۲

۷- انصاری، محمدرضا، عبدالعمیر، من هن زوجات الرسول فی الاخره، تهران، انتشارات ژرف، ۱۳۸۱

۸- بهشتی، احمد، درس های از زندگی زنان نامدار در قرآن، حدیث و تاریخ، تهران، انتشارات بین الملل، ۱۳۸۵

۹- حکیمی، محمدرضا، اعیان النساء، بیروت، انتشارات مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ق، ج ۱

۱۰- خصیصی، حسین، الهدایة الكبرى، بیروت، انتشارات مؤسسه البلاغ، ج ۱

۱۱- دشتی، محمد، نهج البلاغه، تهران، انتشارات مؤسسه تحقیقات و نشر معارف اهل بیت (علیه السلام)، ۱۳۳۰-

۱۳۸۰

۱۲- س. بنت الشاطی، زنان پیغمبر (صلی الله علیه و آله)، با ترجمه محمد علی خلیلی، تهران، انتشارات دنیای

کتاب، ۱۳۸۲

۱۳- شافعی ابی الحسن، علی بن محمد معروف به ابن مغزلی، مناقب ابن مغزلی، بیروت، انتشارات دارالانواء

۱۴- صدر، بنت الهدی، زن در زندگی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، با ترجمه محمود شریفی، تهران، انتشارات

بین الملل، ۱۳۸۸

۱۵- صدوق، محمد ابن علی ابن بابویه، امالی، با ترجمه محمد علی سلطانی، قم، انتشارات ارمغان طوبی، ۱۳۹۴

۱۶- طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، قم، انتشارات دارالفکر، ۱۳۹۱، ج ۵

۱۷- طوسی، محمد ابن حسن، الامالی، قم، انتشارات دارالثقافه، ۱۴۱۴ق،

۱۸- طوسی، عمادالدین ابی جعفر محمد ابن علی، معروف به ابن حمزه، الثاقب فی المناقب، قم، انتشارات

انصاریان، ۱۳۷۱

۱۹- عاملی، حر، رسایل الشیعه، قم، انتشارات ذوی القربی، ۱۳۸۷

۲۰- عکبری بغدادی، محمد ابن محمد نعمان، معروف به شیخ مفید، الجمل، قم، انتشارات کنگره شیخ

مفید، ۱۴۱۳ق

۲۱- قمی، عباس، سفینه البحار، قم، انتشارات اسوه، ۱۳۸۵

۲۲- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران، انتشارات دارالثقلین، ۱۳۹۰، ج ۱ و ۷

۲۳- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، لبنان، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ق، ج ۳۲ و ۳۶ و ۴۶

۲۴- محمد علی ابن بابویه، خصال، با ترجمه محمد رحمتی شهرضا، قم، انتشارات پیام علمدار، ۱۳۹۴

۲۵- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، انتشارات دارالمکتب الاسلامیه، ۱۳۵۴، ج ۵

۲۶-واردی، تقی، نقش همسران رسول خدا در حکومت امیرمؤمنان(علیه السلام)، قم، انتشارات بوستان

کتاب، ۱۳۸۸

۲۷- همچنین مقالاتی از محمد سلیم آباد و سمیه مظفری

۲۸- <http://ahlolbait.com>